

ks. Kazimierz Matwiejuk

Formacyjny wymiar roku liturgicznego w katechezie

Wstęp

Katecheza stanowi jeden z bardzo ważnych elementów integralnej formacji osoby ludzkiej. A ta polega na harmonijnym rozwoju człowieka „z ciałem i duszą, z sercem i sumieniem, z umysłem i wolą” (KDK 3). Katecheza jest nade wszystko wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych. Stanowi ona pomoc w uwierzeniu w Trójjedyne Boga, oraz że Jezus Chrystus jest Synem Bożym i jedynym Zbawicielem świata. Dzięki tej wierze, która jest odpowiedzią człowieka na słowo Boże, dynamizuje się jego udział w zbawczym dialogu z Bogiem. Ten udział owocuje poznaniem Boga, także przez zdobycie wiedzy religijnej, ale nade wszystko owocuje wspólnotą katechizowanych z Chrystusem Zbawicielem¹. Celem katechezy jest bowiem wprowadzenie wierzących w misterium Chrystusa i w pełnię życia chrześcijańskiego w Jego Kościele².

Katecheza obejmuje nauczanie doktryny chrześcijańskiej. Ta jest przekazywana w sposób systematyczny i całościowy. Pierwsze głoszenie Ewangelii, to głoszenie kerygmatu dla wzbudzenia wiary³. W katechezie jest też obecny element apologetyczny, który wyraża się w poszukiwaniu argumentów rozumowych pomocnych do wierzenia. Wiara w Boga prowadzi do sakramentów i pełnego uczestnictwa w życiu i misji Kościoła⁴. Ten proces dokonuje się w kontekście roku liturgicznego. W takim klimacie katechizowany dojrzewa osobowo.

1. Istota roku liturgicznego

Rok liturgiczny jest czytelnym kształtem paschalnego misterium Jezusa Chrystusa⁵. Rozpoczyna go Adwent, czas kontemplacji tajemnicy wcielenia Syna Bożego i oczekiwania na uroczystość Narodzenia Wcielonego Słowa oraz budzenia świadomości,

¹ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, nr 80, Rzym 1997.

² Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”* (16.10.1979), nr 18, Watykan 1979.

³ Zob. J. Kudasiewicz, *Jezus historii a Chrystus wiary*, Lublin 1987 s. 159-160. Kerygmat w znaczeniu biblijnym była to uroczysta i publiczna proklamacja zbawienia dokonanego w Jezusie ukrzyżowanym i zmarłychwstałym, połączona z wezwaniem do wiary i nawrócenia. Główną treścią kerygmatu było „co Bóg uczynił dla ludzi” przez Chrystusa. Do głównych elementów doktrynalnych kerygmatu apostoelskiego należały ukrzyżowanie i śmierć Jezusa (Dz 2,23; 3,13-15; 4,10; Rz 10,9); Jego zmarłychwstałego (Dz 10,42; 17,31; 2Tm 4,1); wezwanie do wiary, nawrócenia i chrztu jako koniecznych warunków do zbawienia (Dz 2,38; 3,19-21).

⁴ W. Kubik, *Zarys dydaktyki katechetycznej*, Kraków 1990, s. 76-77.

⁵ W. Świerżawski, *Gloria passionis. Chrystus obecny w liturgii i życie chrześcijańskie*, Częstochowa 1987, s. 78; S. Cichy, *Paschalna oś roku liturgicznego*, „Anamnesis” 28 (2001/02), s. 21-28.

że Chrystus przyjdzie jeszcze raz na końcu dziejów świata. Centrum roku stanowi Triduum Sacrum, czyli uroczysta celebrowanie tajemnicy męki, śmierci i zmartwychwstania wcielonego Syna Bożego. Kościół z biegiem roku odsłania całe misterium Wcielonego Słowa. W ten sposób otwiera duchowy skarb Jęgo zbawczych czynów i zasług. To odsłanianie czynów zbawczych Chrystusa ma charakter anamnetyczny, a to znaczy, że ich wspomnianie jest jednocześnie uobecnianiem tych czynów za pomocą znaków w różnych czynnościach liturgicznych, zatem w sposób sakramentalny. Tak On chciał. Chrystus pragnął, aby ci, którzy przyjęli Go jako swojego Pana i Zbawiciela, mogli w epoce Kościoła, zatem w każdym czasie, spotykać się ze swym Odkupicielem i przyjmować od Niego dar łaski zbawienia, zatem nowe, Boże życie (por. KL 102).

Pius XII uczył, że rok liturgiczny „jest to raczej sam Chrystus, który trwa w Kościele swoim i kroczy drogą ogromnego miłosierdzia swego, którą rozpoczął za swego doczesnego życia, gdy przechodził dobrze czyniąc (...). A te tajemnice zaiste bez przerwy żyją teraz i działają (...). Te tajemnice są szczytnymi wzorami doskonałości chrześcijańskiej, są źródłami łaski Bożej dla zasług i modlitw Chrystusowych, a skutkami swymi trwale na nas wpływają, gdyż każda z nich jest, stosownie do swego charakteru, na swój sposób przyczyną naszego zbawienia. (...) Troskliwa Matka Kościół, przedstawiając nam do rozważania tajemnice naszego Zbawiciela, uzyskuje prośbami swymi te nadprzyrodzone dary, dzięki którym duch owych tajemnic mocą Chrystusową najzupełniej przenika jej synów”⁶. A więc rok liturgiczny

sprawa to, co oznacza. W swoim cyklu całkowitym i w poszczególnych czynnościach liturgicznych aktualizuje on misterium Chrystusa Zbawiciela⁷.

Rok liturgiczny jest także swoistym hymnem chwały ku czci Zmartwychwstałego i miejscem głębszego poznania Zbawiciela i pogłębiania wspólnoty z Nim. Naturalnie, wymaga to „wyężonego i mocnego wysiłku i niestrudzonej praktyki, by naśladować Jęgo tajemnicę, chętnie wkraczać na drogę Jęgo boleści a kiedyś mieć udział w Jęgo chwale i wiecznej szczęśliwości”⁸.

2. Formacyjne elementy w roku liturgicznym

Treści formacyjne, zawarte w roku liturgicznym, stanowią pomoc wierzącym w Chrystusa, zwłaszcza katechizowanym, we wchodzeniu w tajemnicę Jęgo osoby i misji. On jest jedynym Zbawicielem świata, który swe zbawcze dzieło kontynuuje w Kościele i przez Kościół⁹. Rok liturgiczny jest przeniknięty chrystocentryzmem. Ma więc swoją głęboką teologię. Ta teologia, a nie chronologia roku liturgicznego, wyznacza sposób naszej analizy poszczególnych okresów tegoż roku.

2.1. Doroczna celebrowanie paschy Chrystusa

Szczytem roku liturgicznego jest Triduum Paschalne, Trzy święte dni męki, śmierci i zmartwychwstania Pańskiego. A to dlatego, ponieważ wcielony Syn Boży, Jezus Chrystus, dokonał dzieła odkupienia ludzi i doskonałego uwielbienia Boga przez tajemnicę swojej paschy. On przeszedł przez śmierć do życia przez zmartwychwstanie. Przyjął śmierć na krzyżu,

⁶ Zob. Pius XII, *Encyklika o liturgii Mediator Dei*, nr 49, <http://ekai.pl> (z dn. 12.10.2009).

⁷ W. Świerżawski, dz. cyt., s. 79.

⁸ Pius XII, *Encyklika o liturgii „Mediator Dei”*, nr 49.

⁹ Zob. H. J. Sobeczko, *Naśladowanie Chrystusa w tajemnicach Jęgo życia uobecnionych w roku liturgicznym*, „Anamnesis” 28 (2001) nr 2, s. 47-58.

by trzeciego dnia po ukrzyżowaniu zmarłych wstać. Wszedł w śmierć człowieka, która jest skutkiem grzechu, aby ją zwyciężyć. On swoją rezurekcją przywrócił ludzkości nowe, bo Boże życie¹⁰. Triduum Paschalne rozpoczyna się celebracją wielkoczwartkowej wieczornej Mszy Wieczerzy Pańskiej, ma swoje centrum w Wigilii Paschalnej, a kończy się Niezporami niedzieli zmartwychwstania¹¹.

Obecność treści Triduum Chrystusa ukrzyżowanego, pogrzebanego i zmartwychwstałego w katechezie stanowi pomoc katechizowanym, aby potrafili się otworzyć na zbawcze obdarowanie przez wcielonego Syna Bożego. On bowiem przez przejście z tego świata do Ojca dokonał odkupienia ludzkości. Jego dzieło jest uobecnianie w liturgii. Treści odsłaniające to dzieło, zawarte w tekstach liturgicznych, z których korzysta katecheza, tłumaczą sens czynności liturgicznych, które aktualizują w sposób sakramentalny czyny zbawcze Chrystusa, celebrowane w tych świętych dniach. Te treści stanowią pomoc w pogłębieniu wiary przez słuchanie słowa Bożego i prowadzą do zjednoczenia z Chrystusem Zbawicielem przez Komunię świętą.

Katecheta, który wprowadza katechizowanych w tajemnicę Wielkiego Czwartku, winien ich umysł i serce kierować na misteria, które wspomina się w celebracji Mszy Wieczerzy Pańskiej, mianowicie na ustanowienie Eucharystii i sakramentalnego kapłaństwa oraz obligatoryjny wymiar przykładu Chrystusa, który umył nogi swoim uczniom. On tak dał przykład, by oni uczyli się służyć innym ludziom i praktykowali taką postawę wobec wszystkich potrzebujących (por. J 13,15).

Katechizowani winni być usposobieni do tego, aby przez uczestnictwo w celebracji wielkoczwartkowej indywidualnie przeżyć i wspólnotowo wyrazić swoją wdzięczność za Eucharystię, która jest sakramentem ofiary krzyżowej Chrystusa, sakramentem uczyty z Jego uwielbionego Ciała i Krwi oraz sakramentem Jego obecności pośród swoich wyznawców. Powinni być uświadomieni i zachęcani, aby w swoją codzienność wprowadzać nowe przykazanie Pana Jezusa. Oni bowiem są powołani, aby bezinteresownie świadczyć chrześcijańską miłość, zwłaszcza tym bliźnim, których jest trudno pokochać¹².

Wielki Piątek jest dniem, w którym „Chrystus został ofiarowany jako nasza Pascha”. Katechizowani, zachęcani do rozważania Męki Chrystusa, mają doświadczyć w wierze zbawienia, bowiem w ranach Ukrzyżowanego jest nasze zdrowie (zob. Iz 53,5). Ten dar zbawienia On proponuje każdemu człowiekowi. Pomocą do otwarcia się na przyjęcie tego daru jest m.in. osobista adoracja krzyża. Przez ten akt, który jest głównym elementem liturgii wielkopiątkowej, każdy ma okazję indywidualnie, ale bardzo uroczystie, bo przez ucałowanie, czy dotknięcie krzyża, potwierdzić, że Chrystus jest jego Panem i Zbawicielem. Ma także okazję, aby poprzez ten gest uświadomić potrzebę naśladowania Jezusa w Jego posłuszeństwie Ojcu i bezinteresownej miłości do każdego człowieka¹³. Katechizowani mają też szansę doświadczyć prawdy o Kościele, który zrodził się z przebitego boku Chrystusa rozpiętego na krzyżu¹⁴.

¹⁰ *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza* (= ONRLK, 14.02.1969), nr 18.

¹¹ Tamże, nr 19.

¹² Kongregacja Kultu Bożego, *List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych* (16.01.1988), nr 45, w: *Święte Triduum paschalne, Materiały liturgiczno-pastoralne dla duszpasterzy i zespołów liturgicznych*, red. M. Adaszek, S. Araszczyk, Legnica 1997.

¹³ Tamże, nr 69.

¹⁴ Tamże, nr 58.

Wejście w wielkopiątkowe misterium Wcielonego Słowa dokonuje się także przez udział we wspólnotowej celebracji Liturgii godzin, która w tym dniu jest sprawowana, zatem w celebracji Godziny czytań i Jutrzn¹⁵. Pomocą w owocnym trwaniu w misterium Wielkiego Piątku jest zachowanie postu i wstrzeźliwości od pokarmów mięsnych ze względu na Ukrzyżowanego¹⁶. Takie przeżywanie liturgii wielkopiątkowej prowadzi do zrozumienia i umiłowania krzyża, jako znaku zbawienia. Pomaga także, w jego świetle, zrozumieć sens własnych codziennych krzyży. Pobudza również do posłuszeństwa woli Boga i kształtowania postawy wielkoduszności i wspałości myślności wobec bliżnich¹⁷.

Katechizowani winni wiedzieć, że Wielka Sobota jest dniem ciszy, rozważania męki i śmierci Chrystusa. W Wielką Sobotę celebruje się tylko Liturgię godzin, mianowicie Godzinę czytań i Jutrznę. Natomiast kontemplacja przy Grobie Pańskim, której treścią jest także zstąpienie Chrystusa do Otchłani, wyznacza dynamikę oczekiwania w tym dniu na wieść o zmartwychwstaniu Ukrzyżowanego.

To wielkosobotnie oczekiwanie, przeniknięte nadzieją, przerywa liturgia Wigilii Paschalnej¹⁸. Jest to już liturgia niedzieli zmartwychwstania. Katecheza powinna pomóc katechizowanym w jej przeżywaniu. A liturgia wigilijna rozpoczyna się od obrzędu światła. Błogosławi się świecę wielkanocną, zwaną paschałem¹⁹. Jest to symbol Chrystusa zmartwychwstałego. Człowiek

idąc za Nim nie chodzi w ciemnościach grzechu. Liturgia słowa kończy się proklamacją Ewangelii o zmartwychwstaniu Pana Jezusa. On tak ukazał sens umierania. Jest ono przejściem do pełni życia. Liturgia chrzcielna zaś dopełni się odnowieniem przyrzeczeń chrzcielnych przez ochrzczonych. One, w taki sposób zaktualizowane, mają stać się jeszcze bardziej treścią chrześcijańskiego życia. Wreszcie następuje liturgia eucharystyczna. W niej uobecni się, za pomocą znaków chleba i wina, Chrystus i Jego tajemnica śmierci oraz zmartwychwstania. Zmartwychwstały Pan, obecny w Eucharystii, stanie się darem dla wierzących w Niego, podczas uczty eucharystycznej²⁰.

Katechizowani przygotowani do udziału w liturgii Wigilii Paschalnej wejdą w nią z ożywioną wiarą w Chrystusa ukrzyżowanego, który zmartwychwstał, i z pewnością płynącą z wiary, że spotkają Go w sakramentach świętych, zwłaszcza w Eucharystii.

2.2. Okres paschalny

Okres paschalny jest to czas pięćdziesięciu dni, od niedzieli zmartwychwstania Chrystusa do niedzieli Zesłania Ducha Świętego. W ten sposób Kościół podkreśla, że Pascha jest rzeczywiście uroczystością nad uroczystościami. Tak jest głoszone zmartwychwstanie Chrystusa jako podstawa wiary i nadziei tych wszystkich, którzy przez chrzest i bierzmowanie zostali wszczepieni w Jego paschalne misterium. Oni z Chrystusem współumarli,

¹⁵ W. Głowa, *Liturgia godzin w świętym Triduum paschalnym męki i zmartwychwstania Pańskiego*, „Liturgia Sacra” 1 (1995), nr 1/2, s. 37-44.

¹⁶ *List okólny...*, nr 39.

¹⁷ Zob. S. Czerwik, *Zbawcze misterium Chrystusa i misteria Jego życia obchodzone w cyklu roku liturgicznego*, „Anamnesis” 28 (2001/02), s. 9-20.

¹⁸ S. Lech, *Wigilia Paschalna. Teologia i liturgia*, „Liturgia Sacra” 1 (1995), nr 1/2, s. 58-64.

¹⁹ Zob. K. Lijka, *Rewaloryzacja roli paschału w odnowionej liturgii wigilii paschalnej*, Poznań 2007.

²⁰ R. Pierskała, *Misterium Paschalne w znakach liturgii Wielkiej Nocy*, „Liturgia Sacra” 1 (1995), nr 1/2, s. 68-72.

zostali z Nim współpogrzebani i z Nim już współmartwychwstali. Razem z Nim będą królować w wieczności. Uroczystość paschalna i okres wielkanocny jest również wyrazem oczekiwania na powtórne przyjście Zbawiciela²¹.

Katechizowani winni ożywić świadomość, że ten okres obchodzi się z wielką radością jako jeden dzień świąteczny, jako „wielką niedzielę”. Niedziele tego okresu uważa się za niedziele Wielkanocy. Ich cechą charakterystyczną jest radość całego Kościoła ze zbawienia przez odpuszczenie grzechów, jakie zostało udzielone nie tylko odrodzonym ostatnio przez chrzest, lecz także tym, którzy już wcześniej zostali zaliczeni do grona przybranych dzieci Bożych.

Okres wielkanocny jest przeznaczony na utrwalenie doświadczeń paschalnych. Dlatego wypada, aby w niedziele wielkanocne dzieci dopuściły inicjacji eucharystycznej przez przyjęcie pierwszej Komunii Świętej, a wcześniej wtajemniczeni w misterium eucharystyczne z radością przyjmowali Komunię świętą podczas celebracji mszalnych. Bardzo się zaleca, aby zwłaszcza w oktawie wielkanocnej także chorym umożliwić spotkanie ze Zmartwychwstałym przez Komunię sakramentalną. Okres paschalny jest czasem intensywnej kontemplacji zmartwychwstałego Kyriosa, który żyje w Kościele, oraz głębszego doświadczenia Kościoła, którego misję ożywia i dynamizuje Paraklet, Duch Święty²².

2.3. Okres Wielkiego Postu

Okres Wielkiego Postu ma charakter przygotowania paschalnego. Trwa od Środy Popielcowej do Mszy Wiecznej Pańskiej wyłącznie. Katechizowani winni mieć świadomość, że okres wielkopostny nie jest autonomicznym czasem pokuty czy bardziej intensywnie przeżywanych praktyk ascetycznych, ani tym bardziej czasem „opłakiwania” cierpiącego Chrystusa. Stanowi on swoistą duchową drogę ku szczytowi roku liturgicznego, ku Triduum Paschalnemu²³. Celem tego okresu jest nawrócenie się do Boga, zatem przygotowanie wszystkich chrześcijan, zarówno ochrzczonych, jak też katechumenów, do osobistego i pełnego uczestnictwa w misterium śmierci i zmartwychwstania Pana.

Katechizowani mają zrozumieć i poddać się z radością temu duchowemu procesowi przygotowania²⁴. A ono domaga się poważnego zamyslenia się nad własnym chrztem, z którego wynikają konkretne egzystencjalne zobowiązania, także wejścia w ducha pokuty, która pomoże w zmianie mentalności na bardziej ewangelijną, także oczyszczenia serca i gorliwego podjęcia życia prawdziwie chrześcijańskiego (KL 109). Pomocą w tym jest gorliwe słuchanie słowa Bożego, korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania, także praktykowanie ufnej modlitwy, oraz asceza postna²⁵.

²¹ *List okólny...*, nr 80.

²² Zob. S. Cichy, *Nieszpory niedzielne w okresie wielkanocnym*, „Liturgia Sacra” 1 (1995), nr 1/2, s. 97-103.

²³ Zob. J. Decyk, *Wielki Post drogą do Paschy Chrystusa i Kościoła*, „Roczniki Teologiczne” 52 (2005), z. 8, s. 231-246.

²⁴ Cz. Krakowiak, *Główne treści teologiczne okresu Wielkiego Postu*, „Liturgia Sacra” 2 (1999), nr 1-2, s. 47-58.

²⁵ Zob. W. Głowa, *Konieczność pokuty i wychowanie do niej*, „Liturgia Sacra” 2 (1999), nr 1-2, s. 59-70. Przykazanie kościelne stanowi: „Zachowywać nakazane posty i wstrzemięźliwość od pokarmów mięsnych, a w okresach pokuty powstrzymać się od udziału w zabawach”. Wstrzemięźliwość obowiązuje wszystkich, którzy ukończyli 14 rok życia we wszystkie piątki i Środę popielcową. Natomiast post obowiązuje w Środę Popielcową i w Wielki Piątek wszystkich między 18. a 60. rokiem życia. Uzasadniona niemożliwość zachowania wstrzemięźliwości w piątek domaga się od chrześcijanina podjęcia innej formy pokuty. Powstrzymanie się od zabaw obowiązuje we wszystkie piątki i w czasie Wielkiego Postu.

W katechezie należy uwzględnić, oprócz chrzcielnego i pokutnego charakteru Wielkiego Postu, także jego wymiar pasyjny²⁶. Jego uzewnętrznieniem są między innymi nabożeństwa okresowe, mianowicie Droga krzyżowa i Gorzkie żale²⁷.

2.4. Okres Narodzenia Pańskiego

Okres Narodzenia Pańskiego obejmuje czas od I Nieszporów uroczystości Bożego Narodzenia i trwa doniedzielpo Objawieniu Pańskim, czyli do niedzieli po 6 stycznia. Katecheza ma nie tylko poinformować o historycznym fakcie narodzin Jezusa Chrystusa, ale wprowadzić katechizowanych w tajemnicę Bożego Narodzenia, budząc, czy ożywiając ich wiarę, że druga Osoba Boska, Syn Boży, stał się człowiekiem, aby w ludzkim ciele dokonać zbawienia rodzaju ludzkiego²⁸.

Słowo stało się ciałem, aby zamieszkać wśród ludzi (por. J 1,14). Syn Boży stając się człowiekiem nie przestał być Bogiem. Jako Bóg jest wieczny, nieskończony, wszechobecny i wszechmocny. Jako prawdziwy człowiek jest ograniczony czasem i przestrzenią. Jako Bóg jest Panem śmierci. Jako człowiek chciał być jej poddany ze względu na zbawienie ludzi.

W liturgii katechizowany ma przeżyć „dzisiaj” narodzenie Zbawiciela świata. Liturgia bowiem, w sakramentalny sposób, aktualizuje to wydarzenie.

Rodzący się Zbawiciel świata przywrócił grzesznikom dziecięstwo Boże. Dał udział w swoim wiecznym życiu²⁹. Owocny udział w świętowaniu tajemnicy narodzenia Chrystusa jest możliwy tylko dzięki wierze. Ona bowiem daje uczestnictwo w rzeczywistości zbawienia, którego dokonał wcielony Syn Boży.

Wiara działa przez miłość. Ona prowadzi do działania. Chrześcijanin, przeżywający tajemnicę Bożego Narodzenia, staje się żywym obrazem odwiecznego Słowa. Dokonuje się to na miarę przyswojenia przez niego i wprowadzenia w swoje życie zbawczej nowiny Ojca, którą Chrystus objawił przez Ewangelię. W ten sposób słuchacz Dobrej Nowiny o zbawieniu jest ożywiany przez Chrystusa, który działa w nim i przez niego³⁰.

Katechizowani winni zrozumieć, że uroczystość Bożego Narodzenia jest celebracją Chrystusa, który jest Zbawicielem. On bowiem przez wcielenie przyjął ludzką naturę, by umrzeć i zmartwychwstać dla zbawienia grzeszników. Boże Narodzenie inicjuje paschę Chrystusa także w wymiarze przebóstwienia ludzkiej natury. Wcielony Syn Boży wyniósł ją na poziom życia nadprzyrodzonego. Przez wcielenie została zniszczona przepaść dzieląca Boga i ludzi³¹. Uroczystość Bożego Narodzenia jest „rozciągnięta” w czasie. Jej świętowanie trwa 8 dni³².

²⁶ Zob. W. Danielski, *Męka Pańska w odnowionej liturgii*, w: *Męka Chrystusa wczoraj i dziś*, red. H. D. Wojtyńska, J. J. Kopeć, Lublin 1981, s. 203-213.

²⁷ Zob. J. J. Kopeć, *Droga krzyżowa*, Niepokalanów 1994; T. Sinka, *Gorzkie żale. Geneza, teologia, przyszłość*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1 (2001), s. 51-55.

²⁸ Zob. J. Szlaga, *Czas narodzin Jezusa Chrystusa*, „Znak” 29 (1977), s. 1305-1319; A. Bergamini, *Chrystus świętem Kościoła. Rok liturgiczny*, Kraków 2003, s. 145-174.

²⁹ S. Czerwik, *Misterium Adwentu i Narodzenia Pańskiego na tle prefacji*, „Liturgia Sacra” 2 (1996), nr 3-4, s. 5-21.

³⁰ A. Bergamini, dz. cyt., s. 150.

³¹ Tamże, s. 156.

³² Zob. J. Miazek, *Uroczystość i oktawa Bożego Narodzenia w modlitwach Mszału Pawła VI*, „Liturgia Sacra” 4 (1996), nr 2, s. 205-216.

2.5. Okres Adwentu

Okres Adwentu zaczyna się od I Nieszporów niedzieli, która przypada w dniu 30 listopada lub jest mu najbliższa, a kończy się przed I Nieszporami uroczystości Bożego Narodzenia. „Adwent jest okresem przygotowania do uroczystości Narodzenia Pańskiego, przez które wspominamy pierwsze przyjście Syna Bożego do ludzi. Równocześnie jest okresem, w którym przez wspomnienie pierwszego przyjścia Chrystusa, kieruje się dusze ku oczekiwaniu Jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. Z obu tych względów Adwent jest okresem pobożnego i radosnego oczekiwania”³³.

Katechizowany winien uzyskać pewność, że Adwent jest okresem liturgicznym, który przypomina prawdę, że zbawczy plan Boga dokonał się w historii człowieka³⁴. Liturgia tego okresu ukazuje Boga, który ciągle wyzwala. Dla Niego nie ma nic niemożliwego. Bóg adwentu przychodzi do serc ubogich, zatem otwartych na Niego. On odwraca los biednych i uciemiężonych, którzy Go przyjmują z wiarą. Budzi nadzieję w ludziach pokornych i słabych, którzy są posłuszni Jego woli.

Katecheza o Adwencie ma ukazać ten okres także jako czas, w którym Bóg przychodzi, by objawić swoje panowanie i swoją królewską wielkość. Ich pełne objawienie dokonało się przez ofiarną miłość wcielonego Syna Bożego, który umarł na krzyżu za zbawienie świata. Jego krzyż na Golgocie zajaśniał blaskiem zwycięskiego zmartwychwstania. Te zbawcze wydarzenia rozpoczęły się w tajemnicy inkarnacji Syna Bożego.

Adwent ma również wymiar eschatologiczny. Ta prawda winna ożywić w katechizowanych pewność płynącą z wiary, że Chrystus przyjdzie na końcu dziejów świata jako sędzia (por. J 4,26). Jego sąd będzie sądem zbawienia. Ten sąd już się dokonuje „teraz”, bo Pan ciągle wchodzi w „dzisiaj” ludzkiej codzienności. Tak czyni ją swoim królestwem.

2.6. Okres w ciągu roku

Okres w ciągu roku, zwany też okresem zwykłym, obejmuje 33 lub 34 tygodnie. W tym okresie wspomina się misterium Chrystusa w jego pełni. Dokonuje się to nade wszystko w niedziele³⁵. Okres w ciągu roku zaczyna się w poniedziałek po niedzieli przypadającej po dniu 6 stycznia i trwa do wtorku przed Wielkim Postem, oraz zaczyna się powtórnie w poniedziałek po niedzieli Zesłania Ducha Świętego i kończy przed I Nieszporami 1 niedzieli Adwentu.

Okres w ciągu roku obejmuje ponad połowę roku liturgicznego. W tym czasie Kościół doświadcza wchodzenia zmartwychwstałego Pana w codzienność ludu Bożego. Dzięki temu, zbawienie człowieka dokonuje się „dziś”. To zwykle „dziś” staje się niezwykłym, ponieważ zwłaszcza dzięki liturgii, „tu i teraz” uobecnia się zbawcze działanie Chrystusa. Czas staje się kairosem, zatem czasem zbawienia³⁶.

Katechizowani winni mieć świadomość, że w okresie w ciągu roku wspólnota kościelna przyswaja bogactwo paschalne Chrystusa³⁷. Krok po kroku, coraz pełniej wchodzi ona w rozumienie i umiłowanie tajemnicy

³³ ONRLK, nr 39.

³⁴ J. Sroka, *Teologiczne treści adwentu i okresu Bożego Narodzenia*, „Anamnesis” 13 (1997/1998), s. 77-83.

³⁵ J. Janicki, *Dominanta paschalna w niedzielonym i codziennym spotkaniu z Chrystusem*, „Anamnesis” 28 (2001/02), s. 29-48.

³⁶ Zob. A. Baum, Kairos, w: *Praktyczny słownik biblijny*, pr. zb., A. Grabner-Haidera (red.), tł. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1994, k. 535.

³⁷ W. Świerzawski, *Święte misterium paschalne dominantą roku liturgicznego*, „Anamnesis” 9 (1996/1997), s. 57-60.

odkupienia, dokonanego przez wcielonego Syna Bożego. Dokonuje się to nade wszystko w liturgii. A znakiem tej zbawczej obecności Chrystusa jest słowo Boże i różne czynności liturgiczne, zatem sprawowane sakramenty i sakramentalia, celebrowana Liturgia godzin, także celebrycje niedzielne oraz liturgiczne świętowanie uroczystości, świąt i wspomnień ku czci Bogorodzicy i świętych³⁸.

Kościół święty w roku liturgicznym oddaje, ze szczególną miłością, cześć Matce Wcielonego Słowa. Ona bowiem jest związana nierozzerwalnym węzłem ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Najświętszej Maryi Pannie, Kościół podziwia i wystawia wspaniały owoc Odkupienia. Ona bowiem została odkupiona, odkupieniem uprzedzającym, przez jedynego Zbawiciela świata, Chrystusa (por. KL 103).

Katechizowani winni także pamiętać, że w ciągu roku Kościół obchodzi liturgiczne wspomnienia świętych³⁹. Męczennicy i inni święci są znakiem skuteczności Bożej łaski, uświęcającej człowieka. Oni dzięki tej wielorakiej łasce Bożej doszli do doskonałości. Osiągnęli wieczne zbawienie. Uwielbiają Boga w niebie, ale też wstawiają się za swoimi współwyznawcami, pielgrzymującymi przez doczesność ku wieczności. Kościół ustawicznie głosi misterium paschalne Chrystusa w świętych. Oni bowiem współcierpieli i zostali współuwielbieni z Nim. Ukazuje też ich jako przykłady, które są dla wiernych zachętą do odważnego

i wiernego kroczenia za Chrystusem do domu Ojca. Przez zasługi świętych mogą wyznawcy Wcielonego Słowa wypraszać Boże dobrodziejstwa (por. KL 104).

2.7. Dni modlitw błagalnych i dni kwartalne

Rok liturgiczny zawiera także dni modlitw błagalnych i dni kwartalne. W te dni Kościół modli się do Boga w różnych potrzebach ludzi, zwłaszcza o dobre urodzaje i o błogosławieństwo w pracy, oraz publicznie składa Bogu dziękczynienie⁴⁰. Konferencje Episkopatu wyznaczają terminy tych dni oraz określają sposób ich obchodzenia. Ta kompetentna władza, biorąc pod uwagę potrzeby miejscowe, ustala także czas trwania tych obchodów oraz ewentualną ich powtarzalność w ciągu roku⁴¹.

Dobrze jest, aby o tym wiedzieli katechizowani. Niech dowiedzą się, że w Polsce są praktykowane dni modlitw błagalnych. Episkopat Polski (30.09.1969) postanowił, aby w poniedziałek, wtorek i środę, po 6 niedziel Wielkanocy, odprawiać procesje błagalne⁴². Celebracja Eucharystii zaś winna być sprawowana w poniedziałek o błogosławieństwo w urodzajach, we wtorek o uświęcenia pracy ludzkiej, a w środę za głodujących. W tych celebracjach można posłużyć się formularzami mszalnymi spośród Mszy w różnych potrzebach, wybierając formularz najbardziej odpowiadający tym intencjom⁴³.

³⁸ B. Nadolski, *Miejsce świętych w liturgii a współczesny chrystocentryzm*, „Anamnesis” 40 (2005), s. 65-73.

³⁹ Z. Wit, *Jak święci szli śladami Chrystusa w roku liturgicznym*, „Anamnesis” 28 (2001/02), s. 74-95; S. Cichy, *Święci i błogosławieni w kalendarzu liturgicznym i Martyrologium rzymskim. - Zasady dotyczące wpisywania świętych i błogosławionych do kalendarza liturgicznego*, „Anamnesis” 45 (2006), s. 51-60.

⁴⁰ OWRLK, nr 45.

⁴¹ Tamże, nr 46.

⁴² Zob. B. Nadolski, *Leksykon liturgii*, Pallottinum, Poznań 2006, s. 328-329.

⁴³ OWRLK, nr 47.

Dni kwartalne są wyznaczone w Adwencie, Wielkim Poście, w czwartym tygodniu paschalnym i w trzecim tygodniu września⁴⁴. W trzecim tygodniu Adwentu są to dni modlitw o życie chrześcijańskie rodzin. Obejmują one środę, piątek i sobotę. Od Środy Popielcowej do I niedzieli Wielkiego Postu są kwartalne dni modlitw o ducha pokuty. Kwartalne dni modlitw o powołania do służby w Kościele są wyznaczone w czwartym tygodniu okresu wielkanocnego. Natomiast w trzecim tygodniu września Kościół w Polsce modli się za dzieci i wychowawców. Te treści ubogacają duchowo uczestników dni modlitw.

Zakończenie

Rok liturgiczny jest celebrazją misterium Chrystusa w czasie. Jest to możliwe, ponieważ Bóg wszedł w historię świata. Wcielenie Syna Bożego rozpoczęło realizację zbawczego planu Ojca niebieskiego. Jego punktem kulminacyjnym była śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Te czyny zbawcze są wydarzeniem jednorazowym i niepowtarzalnym. Dzięki liturgii są one uobecniane. Ich aktualizacja dokonuje się nie przez powtórzenie, czy ponowienie, ale przez sakramentalne uobecnianie. „Powtarzane są poszczególne celebracje; w każdej z nich następuje wylanie Ducha Świętego, który aktualizuje jedyne

Misterium” (KKK 1104). Tak rok liturgiczny znosi czasową odległość od wydarzeń zbawczych. Dzięki liturgii, celebrowanej w dyscyplinie wiary, te wydarzenia dokonują się „teraz”.

Dzięki temu rok liturgiczny ma potężny, bo uświęcający, potencjał formacyjny. Jego struktura, skoncentrowana wokół paschy Chrystusa, przybliża wiernym teologiczne treści tego misterium i wprowadza ich w tę tajemnicę coraz głębiej, aż do osobistej i osobowej wspólnoty z Chrystusem Zbawicielem w Jego Kościele. Rok liturgiczny pomaga konfrontować swoje życie ze słowem Bożym, które zawsze towarzyszy celebracjom liturgicznym. Obrzędowość liturgiczna zaś uczy postawy posłuszeństwa wobec Boga i stawania się bezinteresownym darem dla bliźnich (por. KDK 24). W świętych czynnościach bowiem jest obecny Ten, który przyszedł po to, aby służyć (por. Mk 10,45). Przeżywanie misterium Chrystusa w rytmie roku liturgicznego uświadamia potrzebę, wręcz konieczność, radykalizmu ewangelicznego, zatem przyłgnięcia do krzyża Chrystusa, z nadzieją uczestnictwa w Jego zmartwychwstaniu i życiu w Bogu. Ten radykalizm będzie się manifestował postawą ciągłego nawracania się do Boga, gotowością przebaczenia bliźnim, i podejmowaniem bardzo trudnego zadania, mianowicie miłowania, ze względu na Chrystusa, nieprzyjaciół (por. Łk 6,27-30).

Ks. prof. dr hab. Kazimierz Matwiejuk jest wykładowcą liturgiki w Instytucie Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Radomiu.

⁴⁴ Zob. B. Nadolski, dz. cyt., s. 327-328.